

Powstanie diecezji kieleckiej i funkcjonowanie jej centralnych struktur w latach 1807–1818

Historia diecezji kieleckiej w latach 1805–1818 przyciągnęła uwagę wielu badaczy, którzy zbudowali solidne podstawy do dalszych, bardziej szczegółowych analiz. Autorzy tych prac często koncentrowali się na genezie oraz strukturze biskupstwa kieleckiego, publikując swe wnioski zarówno w książkach, jak i w artykułach naukowych. Na wyróżnienie zasługują prace ks. Bolesława Kumora¹, ks. Tomasza Wróbla², ks. Daniela Olszewskiego³ i ks. Grzegorza Bujaka⁴. Ponadto należy podkreślić wkład ks. Tadeusza Cabańskiego⁵ w badania nad duszpasterstwem kapituły kieleckiej oraz dorobek ks. Andrzeja Kwaśniewskiego⁶, który skupił się m.in. na po-

¹ B. Kumor, *Organizacja terytorialna diecezji kieleckiej*, „Nasza Przeszłość” 17 (1963), s. 187–232; B. Kumor, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985*, Kraków 1985 (w tej publikacji autor porusza temat kasaty diecezji tarnowskiej, przy okazji wprowadzając czytelnika w meandry tworzenia diecezji kieleckiej).

² T. Wróbel, *Zarys historii diecezji kieleckiej*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 58 (1982), z. 5, s. 204–243.

³ D. Olszewski, *Akta konsystorza kieleckiego jako podstawa źródłowa do badań nad parafiami i duchowieństwem pierwszej połowy XIX wieku*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 19 (1969), s. 5–30; D. Olszewski, *Diecezja kielecka. Zarys dziejów 1805–1987*, Kielce 1988; D. Olszewski, *Historyczne uwarunkowania powstania diecezji kieleckiej*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 4 (2005), s. 15–21.

⁴ G. Bujak, *Diecezja kielecka w latach 1805–1818*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 4 (2005), s. 23–31.

⁵ T. Cabański, *Działalność duszpasterska kapituły kieleckiej (1807–1914)*, „Nasza Przeszłość” 57 (1982), s. 233–282.

⁶ A. Kwaśniewski, *Akta Konsystorza Generalnego Krakowskiego, jako zaczątek akt Konsystorza Generalnego w Kielcach na podstawie zasobu Archiwum Diecezjalnego w Kielcach (1797–1807)*, „Archiva Ecclesiastica. Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych” 6 (2013), s. 51–76; A. Kwaśniewski, *Rubrycele i schematyzmy diecezji kieleckiej*

czątkach archiwum konsystorskiego i stanie zachowania rubrycel diecezji kieleckiej z lat 1808–1818⁷.

Mimo obfitości badań w dziedzinie historii diecezji kieleckiej rzetelny czytelnik natychmiast zauważy, że wszystkie późniejsze opracowania na ten temat opierają się w dużej mierze na monumentalnym artykule Bolesława Kumora z 1963 r., pomijając całkowicie jego późniejsze prace⁸. Z tego powodu niniejszy tekst w pierwszej części przywołuje początki diecezji kieleckiej, uwzględniając zarówno wspomniany artykuł, jak i nowsze badania przeprowadzone przez Kumora, a także prace innych autorów. O wszelkich nieścisłościach i rozbieżnościach między wzmiankowanymi opracowaniami informują czytelnika przypisy.

W kolejnej części artykuł poddaje analizie struktury oraz skład osobowy kluczowych instytucji nowej diecezji, a mianowicie kapituł. W przypadku diecezji kieleckiej obejmują one zlikwidowaną w 1808 r. kapitułę kolegiacką w Kielcach, nowo utworzoną kapitułę katedralną w tymże mieście, a także kolegia kanoników honorowych tarnowskich i kieleckich.

Na końcu niniejszego opracowania naświetlono losy konsystorza biskupiego w Kielcach. Odtworzono również strukturę kancelarii tego urzędu oraz przedstawiono skład osobowy grona egzaminatorów prosynodalnych.

Podstawą źródłową tego opracowania są w głównej mierze katalogi duchowieństwa (nazywane niekiedy schematyzmami) diecezji kieleckiej za lata 1807–1818. Wydawnictwa te współoprawiono z rubrycelami diecezji kieleckiej (łac. *Directorium officii divini*) dla lat 1808–1819. Różnica w zakresie dat owych wydawnictw wynika stąd, że katalogi przedstawiały stan na zakończenie minionego roku, podczas gdy rubrycele określały porządek służby Bożej na rok nadchodzący. Do czasów współczesnych przetrwały jedynie ich pojedyncze egzemplarze, o czym informuje Kwaśniewski⁹.

W celu przygotowania niniejszego opracowania pozyskano kopie cyfrowe katalogów duchowieństwa z Archiwum Diecezjalnego w Kielcach, Archiwum Diecezji Sandomierskiej, Biblioteki Jagiellońskiej, Biblioteki Narodowej oraz Biblioteki Seminarium Duchownego w Kielcach. Zgłoszono również chęć kwerendy w Bibliotece Uniwersyteckiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, niestety przechowywany tam egzemplarz (jeden z dwóch znanych) uznawany jest obecnie

(1808–1818), „Z Dziejów Regionu i Miasta. Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej” 4 (2013), s. 57–77.

⁷ Warto też zauważyć, że oprócz powyższych opracowań, historii diecezji kieleckiej poświęcono w całości dwa woluminy czasopisma „Nasza Przeszłość”: 57 (1982) oraz 59 (1983).

⁸ B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 187–232; Por. B. Kumor, *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej (1772–1918)*, Kraków 1980, s. 153–174; B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 82–88.

⁹ Prawdopodobnie w ogóle nie zachowały się katalogi duchowieństwa diecezji kieleckiej dla 1814 i 1815 r. A. Kwaśniewski, *Rubrycele i schematyzmy...*, art. cyt., s. 57–77.

za zaginiony. Ponadto w Bibliotece Diecezjalnej w Sandomierzu odnaleziono katalog diecezji kieleckiej za 1818 r. (*Directorium officii divini* dla 1819 r.), którego Kwaśniewski nie wymienił w swoim opracowaniu. Jest to prawdopodobnie jedyny zachowany egzemplarz tego wydawnictwa¹⁰.

Ponadto przeprowadzono badania uzupełniające w Archiwum Diecezjalnym w Kielcach, gdzie istotną jednostką archiwalną związaną z omawianym tematem są *Acta Capituli Cathedralis Tarnoviensis et Cathedralis Kielcensis restituta iterum in Collegiatam (1786–1832)*¹¹. Poddano również kwerendzie zespół akt Konsystorza Biskupiego w Kielcach z lat 1807–1818, znajdujący się w Archiwum Diecezji Sandomierskiej. W zespole tym czołowe znaczenie miały akta dotyczące przeniesienia stolicy biskupiej z Tarnowa do Kielc z lat 1789–1807¹² oraz akta bp. Józefa Wojciecha Górskiego z okresu 1807–1815¹³. Pozyskano też informacje z Archiwum Diecezjalnego w Płocku, które przechowuje akta urodzonych w Makowie Mazowieckim z lat 1671–1808, w której to księdze odnotowano akt chrztu przyszłego biskupa diecezji kieleckiej, Józefa Górskiego¹⁴.

W niniejszym opracowaniu wielokrotnie pojawia się słowo „proboszcz” na określenie funkcji sprawowanej przez duchownych diecezji kieleckiej. Jest to forma ujednolicona przez autora dla łacińskich określeń: *commendarius* (komendarz, zarządca), *curatus* (duszpasterz, ten, który się opiekuje), *praepositus* (odpowiedzialny, prepozyt)¹⁵.

Utworzenie diecezji kieleckiej

W wyniku trzeciego rozbioru Polski w 1795 r. Kraków oraz obszary między Pilicą, Wisłą a Bugiem, z wyjątkiem terenów na wschód od Warszawy pomiędzy Karczewem a Serockiem, znalazły się w granicach państwa Habsburgów i uzyskały nazwę Nowa Galicja (Galicja Zachodnia). Wydarzenia te dały sposobność do przeprowa-

¹⁰ Zob. A. Kwaśniewski, *Rubrycele i schematyzmy...*, art. cyt., s. 57–77.

¹¹ Archiwum Diecezjalne w Kielcach [dalej: ADK], sygn. Kap. K-7.

¹² Archiwum Diecezji Sandomierskiej [dalej: ADS], Konsystorz Biskupi w Kielcach [dalej: KBwK], sygn. 1.

¹³ ADS, KBwK, sygn. 28.

¹⁴ Archiwum Diecezjalne w Płocku [dalej: ADPI], sygn. 669.

¹⁵ Autor pragnie w tym miejscu bardzo serdecznie podziękować Agacie Dworzak z Instytutu Historii Sztuki Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Dorocie Rejman z Biblioteki Diecezjalnej w Sandomierzu za pomoc w pozyskaniu kopi cyfrowych katalogów duchowieństwa diecezji kieleckiej. Wyraża także głęboką wdzięczność ks. Waldemarowi Gałązce i ks. Andrzejowi Kwaśniewskiemu z Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II za ich cenne rady i uwagi, które pomogły dopracować niniejszy tekst. Ponadto autor składa serdeczne podziękowania ks. Markowi Kozerze za sprawdzenie poprawności zwrotów i rozwinięć skrótów pochodzących z języka łacińskiego.

dzenia regulacji granic administracji kościelnej w Cesarstwie Austrii (niem. Kaiser-tum Österreich) w myśl zasad polityki józefinizmu¹⁶.

Utworzenie diecezji kieleckiej w 1805 r. było wynikiem kilku splatających się czynników. Istotny wpływ wywarły tu zapisy konwencji petersburskiej z 1797 r., która zakładała m.in. likwidację wszelkich powiązań jurysdykcyjnych polskich ziem z biskupami rezydującymi w innych zaborach. Ponadto istotną przyczynę stanowiły względy ekonomiczne. W wyniku wojen skarbiec monarchii habsburskiej znacznie ucierpiał, co wymusiło oszczędności w wydatkach na utrzymanie instytucji kościelnych. Nie można też bagatelizować znaczenia dostosowania granic diecezji i dekanatów do politycznych granic zaboru. Zagwarantowało to bardziej skuteczne zarządzanie i działalność duszpasterską na szczeblu lokalnym¹⁷.

Po raz pierwszy projekt utworzenia nowej diecezji z siedzibą w Kielcach pojawił się w memoriale opracowanym 19 lipca 1800 r. przez gubernatora Józefa hr. Trautmannsdorfa i sześciu radców gubernialnych na potrzeby guberniów obojga Galicji. Ten liczący 45 kart elaborat zakładał m.in. włączenie w skład projektowanej diecezji pięciu cyrkułów, których stolicami były: Józefów, Kielce, Końskie, Radom i Sandomierz. Ponadto planowano kasatę diecezji tarnowskiej, granice zaś diecezji krakowskiej i przemyskiej zamierzano poddać reorganizacji¹⁸.

Projekt ten uzyskał akceptację cesarza rzymskiego, a jednocześnie arcyksięcia Austrii Franciszka II podczas posiedzenia nadwornej kancelarii 20 lipca 1801 r. W dokumencie przedłożonym Stolicy Apostolskiej władze austriackie zaproponowały „translatio sedis episcopalis et capituli cathedralis”, czyli przeniesienie siedziby biskupiej i kapituły katedralnej. Jednakże negocjacje ze Stolicą Apostolską znacznie się opóźniły z powodu wojen napoleońskich oraz braku zgody kapituły krakowskiej na zaproponowane działania. Nie czekając na wyniki tych negocjacji, 30 sierpnia 1802 r. cesarz Franciszek II mianował biskupem

¹⁶ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 82; D. Olszewski, *Historyczne uwarunkowania...*, art. cyt., s. 15.

¹⁷ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 157–163.

¹⁸ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 83–84. W starszej literaturze B. Kumor podaje rok 1801. Zob. B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., 195–196; B. Kumor, *Ustrój i organizacja...*, dz. cyt., s. 163. Jednak na s. 275 ostatniego z wymienionych opracowań podano już datę 19 lipca 1800 r. Na artykule B. Kumora z 1963 r. opierają się w swoich opracowaniach również późniejsi autorzy. Por. T. Wróbel, *Zarys historii...*, art. cyt., s. 206; D. Olszewski, *Historyczne uwarunkowania...*, art. cyt., s. 18; G. Bujak, *Diecezja kielecka...*, art. cyt., s. 25. Oprócz kasaty diecezji tarnowskiej i powołania w jej miejsce diecezji kieleckiej projekt ten zakładał również skasowanie diecezji chełmskiej (w praktyce katedra biskupia znajdowała się w Krasnymstawie) i powołanie zamiast niej diecezji lubelskiej, co też ostatecznie zrealizowano.

kieleckim ks. Józefa Kleofasa Wojciecha z Bożej Woli Górskiego¹⁹, dotychczasowego prepozyta kapituły tarnowskiej²⁰.

Wreszcie 10 marca 1804 r. oficjalnie zaakceptowano w Rzymie austriackie plany. Kongregacja Konsystorialna, posługując się dekretem *Quam Excellentissimus*, powierzyła nuncjuszowi apostolskiemu w Wiedniu, Antoniemu hr. Severoli, zadanie przeprowadzenia procesu informacyjnego dotyczącego kasaty diecezji tarnowskiej, utworzenia nowego biskupstwa w Kielcach oraz prekonizacji ks. Józefa Górskiego na stanowisko biskupa kieleckiego²¹.

Trzynastego czerwca 1805 r. papież Pius VII wydał bullę *Indefessum personarum*, przenosząc na jej mocy siedzibę biskupią wraz z kapitułą z Tarnowa do Kielc, a w miesiąc później prekonizował Józefa Górskiego na nowo utworzone biskupstwo

¹⁹ Na jego temat: zob. T. Wróbel, *Górski Wojciech Jan*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, *Fabbri-Górzyński*, red. P. Hemperek [i. in.], Lublin 1989, kol. 1391. W zdecydowanej większości opracowań bp Górski znany jest pod imieniem Wojciech, rzadziej Józef, a czasem również jako Jan. Co prawda, spora liczba materiałów archiwalnych faktycznie nosi zapis (lub podpis) Wojciech Górski. Jednakże w najważniejszych dokumentach pojawiają się dwa imiona w kolejności: Józef Wojciech. Ponadto akt chrztu przyszłego hierarchy z 31 marca 1739 r. (nr 15) z parafii Maków Mazowieckiej informuje, że na chrzcie otrzymał on imiona Józef Kleofas Wojciech. Sakrament chrztu odbył się we dworze w Zakliczewie (par. Maków Mazowiecki). Szafarzem chrztu był dziekan i proboszcz (*curatus*) z Makowa, Franciszek Józef Modzelewski. Jako rodzice podani zostali: notariusz ziemi ciechanowskiej Stanisław Górski oraz Teofila (Bogumiła) z Karskich Górka. Chrzestnymi i świadkami przy chrzcie byli: scholastyk katedry plockiej i kanonik kolegiaty pułtuskiej, Stanisław Potkański, Konstancja z Szydłowskich Potkańska, kanonik kolegiaty pułtuskiej Stanisław Bartkowski oraz Joanna Karska. Zob. ADPI, sygn. 669, k. 82v. Na błąd w pierwszym imieniu bp. Górskiego pierwszy zwrócił uwagę Kwaśniewski. Zob. A. Kwaśniewski, *Rubrycele i schematyzmy...*, art. cyt., s. 69–70. Boża Wola (Bojnar, Bożawola) – polski herb szlachecki, występujący głównie na Mazowszu. Jego opis jest następujący: Na tarczy w polu błękitnym podkowa srebrna barkiem w górę. Pomiędzy ocelami krzyż kawalerski srebrny i na barku taki sam krzyż zaćwieczony. Pod podkową półksiężyc złoty barkiem w dół. W klejnocie trzy pióra strusie. Labry herbowe błękitne, podbite srebrem. Zob. K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J.N Bobrowicz, t. 2, Lipsk 1839, s. 263; A. Boniecki, *Herbarz polski*, cz. 1, *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 6, Warszawa 1903, s. 257–265; T. Gajl, *Herbarz polski od średniowiecza do XX wieku*, Gdańsk 2007, s. 45.

²⁰ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 85. Ponownie w starszych opracowaniach B. Kumor podaje inne daty akceptacji projektu przez cesarza Franciszka II, a mianowicie 26 sierpnia 1802 r. (zob. B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 195) oraz 13 sierpnia 1801 r. (B. Kumor, *Ustrój i organizacja...*, dz. cyt., s. 164). Również w tym przypadku inni autorzy odwołują się do najstarszego opracowania B. Kumora. Por. T. Wróbel, *Zarys historii...*, art. cyt., s. 206; D. Olszewski, *Historyczne uwarunkowania...*, art. cyt., s. 18.

²¹ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 85.

kieleckie²². Z kolei 24 września 1805 r. tenże papież wydał kolejną bullę: *Operosa atque indefessa*, która znosiła diecezję tarnowską, dzieląc jej terytorium między diecezję krakowską i przemyską. Do wykonania obu tych bulli wyznaczono metropolicę lwowskiego, Kajetana Ignacego Kickiego h. Gozdawa²³.

Proces tworzenia diecezji kieleckiej wymagał, aby powyższe bulle otrzymały *placetum regium* z rąk cesarza austriackiego Franciszka I²⁴. Sprawa ta przedłużała się ze względu na trwające wojny napoleońskie i klęski, które w tym czasie ponosiło wojsko austriackie. Dlatego też bulla *Operosa atque indefessa* otrzymała cesarskie zatwierdzenie 7 listopada 1805 r., zaś bulla *Indefessum personarum* w związku z cofnięciem poparcia przez rząd austriacki dla bp. Górskiego otrzymała *placetum regium* dopiero 6 lutego 1806 r.²⁵

Dopiero po tych wydarzeniach legat apostolski Kajetan Kicki przystąpił do działań, które miały na celu domknięcie procesu konstituowania się diecezji kieleckiej. Dwunastego maja 1806 r. dekretem *Placuit Sanctissimo* ogłosił on bullę *Indefessum personarum*, natomiast listem *Sanctissimus Dominus* powiadomił tarnowską kapitułę katedralną o zniesieniu diecezji i podziale jej terytorium²⁶. Nowo kreowana diecezja kielecka miała objąć nie tylko obszary należące do diecezji chełmskiej i krakowskiej, ale także archidiakoniat kurzelowski archidiecezji gnieźnieńskiej. W tym celu metropolita Kicki przed 6 czerwca 1807 r. wystąpił do arcybiskupa i kapituły gnieźnieńskiej z prośbą o zgodę na podział diecezji. Po konsultacjach z pruską kamerą poznańską arcybiskup Ignacy Antoni Raczyński i kapituła metropolitalna w Gnieźnie wyrazili niezbędną zgodę 30 lipca 1807 r.²⁷

²² T. Wróbel, *Zarys historii...*, art. cyt., s. 207; Tekst bulli: zob. *Bulla Piusa VII „Indefessum personarum” erygująca diecezję kielecką. Wstęp i przekład z objaśnieniami*, tłum. i opr. T. Gacia, „Kieleckie Studia Teologiczne” 17 (2018), s. 275–291.

²³ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 87.

²⁴ W rzeczywistości był to Franciszek II, który 11 sierpnia 1804 r. przyjął dziedziczny tytuł cesarza Austrii jako Franciszek I. Zob. S. Grodziski, *Habsburgowie. Dzieje dynastii*, Kraków 2013, s. 198.

²⁵ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 87.

²⁶ ADS, KBwK, sygn. 1, s. 245–258, 287–295; D. Olszewski, *Historyczne uwarunkowania...*, art. cyt., s. 18. Istotne informacje na ten temat podaje również Kumor, jednak badacz ten w swoich opracowaniach podaje rok 1807 jako datę opracowania tych dokumentów. Zob. B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 197; B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 87–88. Błędnie podaje też Grzegorz Bujak: zob. G. Bujak, *Diecezja kielecka...*, art. cyt., s. 26. Według Kumora ówczesny prepozyt tarnowskiej kapituły katedralnej Józef Górski odczytał list Kajetana Kickiego dopiero 9 września 1807 r. w obecności zaledwie trzech kanoników gremialnych i jednego honorowego (ks. Franciszka Jabłońskiego). Zob. B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 88.

²⁷ Podobną zgodę wyraził również biskup krakowski wraz z kapitułą katedralną (31 maja 1806 r.) oraz biskup chełmski (dopiero 15 września 1807 r.). B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 197–198; B. Kumor, *Granice archidiecezji gnieźnieńskiej w ty-*

Kolejnym posunięciem abp. Kickiego była wizyta w Tarnowie, gdzie legat papieski zjawił się 17 września 1807 r. Wtedy też dekretem *Quae a Sanctissimo* oficjalnie zniósł diecezję tarnowską, a jej kapitułę katedralną przeniósł do Kielc. Wtedy również mianował bp. Józefa Górskiego tymczasowym administratorem likwidowanej diecezji²⁸.

Trzydziestego września 1807 r. abp Kicki udał się z kolei do Kielc. Dekretem *Quemadmodum ob bonum* datowanym tego samego dnia wyniósł kościół kolegiacki pw. Najświętszej Maryi Panny Wniebowziętej do godności katedry oraz mianował Józefa Górskiego biskupem kieleckim. Już następnego dnia, czyli 1 października, konsystorz biskupi w Kielcach skierował pierwsze doniosłe pismo do duchowieństwa świeżo utworzonej diecezji. W treści listu zachęcano kapłanów do kierowania wszelkich spraw bezpośrednio do bp. Górskiego, podkreślając jego centralną rolę w diecezji²⁹.

Mimo tych wydarzeń bp Józef Górski opóźniał realizację decyzji dotyczącej podziału diecezji tarnowskiej i nie wyrażał zgody na przekazanie części akt konsystorskich z Tarnowa do Przemyśla. Co więcej, nie podjął też zarządu nad terenem diecezji kieleckiej, lecz 30 września 1807 r. skierował do biskupa lubelskiego Wojciecha Skarszewskiego list z prośbą o tymczasowe zatrzymanie pod swoją jurysdykcją trzech dekanatów: chodelskiego, urzędowskiego i zaklikowskiego, wcielonych z diecezji chełmskiej do biskupstwa kieleckiego. Decyzję tę bp Skarszewski ogłosił duchowieństwu i wiernym 19 października 1807 r. Natomiast zarząd nad pozostałą częścią diecezji bp Górski powierzył biskupowi krakowskiemu Andrzejowi Rawie Gawrońskiemu³⁰.

Mimo licznych nacisków ze strony władz gubernium lwowskiego oraz cyrkułu krakowskiego bp Górski stanowczo opierał się oddaniu jurysdykcji nad obszarem dawnej diecezji tarnowskiej. Zwrot nastąpił przed 19 grudnia 1807 r., kiedy to gubernium lwowskie wydało mu nakaz, by przekazał akta konsystorskie oraz jurysdykcję kościelną nad częścią zniesionej diecezji tarnowskiej delegatowi biskupa przemyskiego. Dopiero po tej interwencji bp Górski wraz z kapitułą katedralną udał się do Kielc³¹. Osiemnastego grudnia bp Józef Górski powiadomił biskupa krakowskiego, a 30 grudnia 1807 r. również biskupa lubelskiego o przenosinach do Kielc i przejęciu

siącleciu (1000–1939), „Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny” 9 (1966), nr 3–4, s. 19; B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 88.

²⁸ B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 88.

²⁹ D. Olszewski, *Historyczne uwarunkowania...*, art. cyt., s. 18–19; T. Wróbel, *Zarys historii...*, art. cyt., s. 207.

³⁰ B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 199. Wzmiankowany bp W. Skarszewski pierwotnie pełnił funkcję biskupa chełmskiego, a z dniem 19 października 1807 r. (czyli od momentu wykonania bulli papieskiej ustanawiającej diecezję lubelską przez legata papieskiego Kajetana Kickiego) został biskupem diecezji lubelskiej. Zob. J. Kumor-Mielnik, *Sieć dekanalna i parafialna (archi)diecezji lubelskiej w latach 1805–2005*, Lublin 2011, s. 7.

³¹ B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 199–200.

jurysdykcji kościelnej nad całym terenem własnej diecezji. Od tego czasu rozpoczęło działanie nowe biskupstwo kieleckie, które włączono do metropolii lwowskiej³².

Wydarzenia polityczne, w tym wojna polsko-austriacka z 1809 r., sprawiły, że nie zapadły ostateczne rozstrzygnięcia w kwestii podstaw finansowych biskupstwa i diecezji kieleckiej. Pierwotnie zakładano, że środki na ten cel zostaną pozyskane z austriackiego funduszu religijnego. Problem ten wielokrotnie powracał w pierwszych latach istnienia diecezji kieleckiej, która od chwili podpisania pokoju w Schönbrunn 14 października 1809 r. funkcjonowała w ramach Księstwa Warszawskiego³³.

Co istotne, dopiero w nowych realiach politycznych, 15 października 1809 r. dokonano konsekracji nowego biskupa kieleckiego. Uroczystość ta odbyła się w katedrze krakowskiej pod przewodnictwem bp. Andrzeja Rawy Gawrońskiego, w asyście opata jędrzejowskiego Wawrzyńca Drzewieckiego OCist oraz archiprezbitera kościoła Mariackiego w Krakowie, ks. Wincentego Łańcuckiego. Następnie 12 listopada 1809 r. odbył się uroczysty ingres bp. Górskiego do katedry kieleckiej³⁴.

Kanonicy tarnowscy i kieleccy

Na mocy bulli papieskiej erygowano w Kielcach kapitułę katedralną, którą zgodnie z polityką józefinizmu miało tworzyć trzech prałatów (prepozyt, dziekan i scholastyk) oraz czterech kanoników gremialnych. Rząd austriacki nigdy jednak nie zatwierdził tej kapituły ani też nie wyznaczył dla niej stosownej dotacji³⁵. Z Tarnowa do Kielc przybyło zaledwie dwóch kanoników: ks. Hipolit de Biberstein Starowieyski i ks. Antoni Skibiński. W 1807 i 1808 r. kapitułę katedralną w Kielcach tworzyli jedynie wymienieni wyżej kanonicy gremialni, pozostałe zaś miejsca wakowały. Obok kapituły katedralnej katalog diecezji kieleckiej za rok 1808 wymieniał również prałatów i kanoników istniejącej od wieków kolegiaty kieleckiej (łac. „Praelati & Canonici anteaetae Collegiatae Kielcensis”) w liczbie czterech prałatów (dziekan, scholastyk, kustosz i archidiakon) i czterech kanoników gremialnych³⁶. Papież Pius VII w bulli *Indefessum personarum* postanowił

³² B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 200.

³³ A. Barańska, *Między Warszawą, Petersburgiem i Rzymem. Kościół a państwo w dobie Królestwa Polskiego (1815–1830)*, Lublin 2008, s. 79–81; E.M. Ziółek, *Między tronem i ołtarzem. Kościół i państwo w Księstwie Warszawskim*, Lublin 2012, s. 219–228.

³⁴ ADS, KBwK, sygn. 1, s. 259–286; ADS, KBwK, sygn. 28, s. 74; E.M. Ziółek, *Między tronem...*, dz. cyt., s. 162, 219.

³⁵ Było to spowodowane przejściem terenów diecezji kieleckiej przez Księstwo Warszawskie, zanim jeszcze władze austriackie ukończyły reorganizację diecezji. E.M. Ziółek, *Między tronem...*, dz. cyt., s. 90, 218–219.

³⁶ *Catalogus Illustrissimorum & Reverendissimorum Praelatorum & Canonorum Ecclesiae Cathedralis Kielcensis*, współoprawny z *Directorium officii divini pro Diaecesi Kielcensi cum Nova Constructione Calendarii Juxta Rubricas Breviarii ac Missalis Romani. In Annum MDCCCVIII. Bissextilem & primum post Embolismalem Conscriptum. Dum in Possessionem Jurisdictionis Episcopalis intrasset Illustrissimus Reverendissimus Josephus*

znieść tę kapitułę, a jej członkom przyznać dożywotnie odszkodowanie równe ich dochodom i zyskom, lub też dochody roczne nie mniejsze niż dotychczasowe z racji posiadania beneficjum przy nowo erygowanym kościele katedralnym³⁷.

Tab. 1. Skład osobowy kieleckiej kapituły kolegiackiej w 1808 r.

Lp.	Funkcja	Imię i nazwisko
1	dziekan	Aleksander Dobrzański ³⁸
2	scholastyk	Stefan Hołowczyc ³⁹
3	kustosz	Michał Sołtyk ⁴⁰
4	archidiakon	Józef Czekajowicz ⁴¹
5	kanonik gremialny	Salezy Franciszek Kosiński ⁴²
6	kanonik gremialny	Józef Fahl (Fakl, Fall) ⁴³
7	kanonik gremialny	Stefan Rupniewski ⁴⁴
8	kanonik gremialny	Karol Żurkowski (Zorkowski) ⁴⁵

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogu duchowieństwa diecezji kieleckiej za rok 1808.

Adalbertus de Boża Wola Gorski Nominatus & Praeconizatus Episcopus Kielcensis, Cracoviae, Typis Joannis Maii, b.r., nlb. [dalej: *Catalogus 1807*]; *Consignatio cleri reperibilis in Diaecesi Kielcensi*, współoprawna z *Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani pro Anno Communi & primo post Embolismalem MDCC-CIX. In usum Dioecesis Kielcensis sub Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski Dei & Apostolicae Sedis gratia Episcopo Kielcensi conscriptum*, b.m.r., nlb. [dalej: *Consignatio cleri 1808*]; B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 200; G. Bujak, *Diecezja kielecka...*, art. cyt., s. 27.

³⁷ *Bulla Piusa VII...*, art. cyt., s. 280.

³⁸ Na jego temat: zob. J. Wiśniewski, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1926, s. 53–54; B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 4, S–Ż. *Biskupi i uzupełnienia*, Sandomierz 2019, s. 329–330.

³⁹ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce XVII–XVIII wiek*, opr. M. Pieniążek-Samk, Kielce 2003, s. 62; B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 4, dz. cyt. s. 307–309.

⁴⁰ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 148–149.

⁴¹ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 35–36; B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 1, A–G, Sandomierz 2014, s. 145.

⁴² Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 79.

⁴³ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 46.

⁴⁴ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 135.

⁴⁵ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 186; B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 4, dz. cyt., s. 298.

W 1809 r., po włączeniu diecezji kieleckiej do Księstwa Warszawskiego, zaszły istotne przemiany w strukturze kieleckiej kapituły katedralnej. Bp Górski 17 października 1809 r. wystosował petycję do ministra wojny Księstwa Warszawskiego, księcia Józefa Poniatowskiego, w której prosił o możliwość swobodnego obsadzania stanowisk w kapitule katedralnej w Kielcach. W odpowiedzi uzyskał jedynie zgodę na obsadzenie wakujących miejsc przez osoby z byłej kapituły kolegiackiej przy zachowaniu dotychczasowych urzędów. Jednakże zaznaczono, że ów nowy układ kapituły katedralnej jest tymczasowy. Nowy projekt kapituły miał być zatwierdzony przez stały rząd Księstwa Warszawskiego po jego formalnym ustanowieniu⁴⁶.

W tym czasie do wymienionych wcześniej trzech prałatur katedralnych dołączył archidiakon ks. Józef Czekajowicz – ówczesny rektor seminarium kieleckiego, oraz kustosz ks. Michał Sołtyk, którzy to pełnili owe funkcje w kieleckiej kapitule kolegiackiej już wcześniej. Ponadto wakujące miejsca uzupełniono zgodnie z zaleceniami władz państwowych. Grono kanoników gremialnych liczyło w tym roku siedmiu duchownych⁴⁷.

Taka sytuacja utrzymywała się do 1810 r. Wtedy to na prośbę bp. Józefa Górskiego z 27 lipca książe Fryderyk August, korzystając z przysługujących mu praw patronackich, ustanowił 17 listopada 1810 r. w kapitule katedralnej kieleckiej trzech prałatów oraz trzech nowych kanoników gremialnych (czwartym kanonikiem gremialnym był ks. Hipolit de Biberstein Starowiejski z Tarnowa)⁴⁸. Ósmego marca 1811 r. bp Górski przeprowadził instalację nowej kapituły, na prośbę której w tym samym roku oficjalnie przyjął do jej grona archidiakona dawnej kolegiaty kieleckiej, który został czwartym prałatem w kapitule katedralnej. W ten sposób kielecka kapituła katedralna od 1811 r. składała się z czterech prałatur oraz czterech kanonii gremialnych⁴⁹. Ostatnim aktem, który formalnie zwieńczył rozpoczęte przez rząd austriacki prace nad domknięciem ukonstytuowania diecezji kieleckiej, był dekret Fryderyka Augusta wydany we wrześniu 1811 r., na mocy którego ustanawiał on nowe dystynktoria kieleckiej kapituły katedralnej⁵⁰.

⁴⁶ ADS, KBwK, sygn. 28, s. 98–106.

⁴⁷ *Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani pro Anno Embolismali & altero post Bissextilem MDCCCX. In usum Dioecesis Kielecensis auctoritate et mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D[omi]ni Josephi De Boza Wola Gorski Episcopi Kielecensis conscriptum*, b.m.r., nlb. [dalej: *Consignatio cleri 1809*].

⁴⁸ ADK, sygn. Kap. K-7, s. 306–307. Kumor przesuwa decyzję Fryderyka Augusta na 17 sierpnia 1810 r. Por. B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 204–205.

⁴⁹ ADK, sygn. Kap. K-7, s. 305–306; B. Kumor, *Organizacja terytorialna...*, art. cyt., s. 204–205.

⁵⁰ Dystynktorium (łac. *distinguere* – «wyróżniać»), oznaka w formie krzyża (złotego lub pozłacanego) przysługująca członkom kapituły katedralnej i kolegiackiej, noszona na piersiach na jedwabnej wstędze lub na łańcuchu. Zob. P. Pałka, *Dystynktorium*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, *Docent–Ezzo*, red. R. Łukaszyk, L. Bienkowski, F. Gryglewicz, Lublin

W latach 1809–1811 spośród kanoników gremialnych w katalogach diecezjalnych wymieniano prokuratora kapituły katedralnej, którą to nieformalną funkcję pełnił ks. Karol Żurkowski. Ponadto w poczet kanoników gremialnych w latach 1809–1818 zaliczano również nie przewidzianych zarządzeniami świeckimi kaznodziejów, którymi byli proboszczowie z Daleszyc oraz Tumlina⁵¹. Oprócz nich z grona kieleckiej kapituły katedralnej nie wyłączano również kapłanów, których w katalogach diecezjalnych określano mianem seniorów. Od 1809 do 1816 r. status ten przysługiwał Antoniemu Skibińskiemu, a w latach 1817–1818 w kieleckiej kapitule katedralnej seniorem był Hipolit de Biberstein Starowiejski⁵².

1995, kol. 453–454. Kanonicy, którzy przybyli z Tarnowa, posługiwali się dystynktoriami z wyobrażeniem święta założenia Kościoła oraz imieniem cesarza Józefa II, z kolei kanonicy kieleccy nosili na swych dystynktorach wyobrażenie św. Józefa oraz imię cesarza Franciszka I jako fundatora kapituły. Dystynktorium kapituły katedralnej kieleckiej zatwierdzone przez Fryderyka Augusta wyglądało następująco: na błękitnej wstędze morowej z białymi brzegami szerokości 1,5 cala znajdował się krzyż złoty, pokryty błękitną emalią ze złotymi brzegami. Na awersie znajdował się wizerunek Wniebowzięcia NMP, na rewersie biały orzeł w czerwonym polu. Krzyż otaczał złoty wieniec dębowy, przechodzący między jego rogami. Powyżej niego znajdowała się tarcza z przepaską laurową z koroną królewską. W środku tarczy, na emaliowanym polu złoty monogram FAR (*Fridericus Augustus Rex*), a nad nią wieniec złoty. E.M. Ziółek, *Między tronem...*, dz. cyt., s. 166.

⁵¹ T. Cabański, *Działalność duszpasterska...*, art. cyt., s. 236.

⁵² Obecnie nie są znane, a być może w ogóle nie zachowały się do naszych czasów katalogi duchowieństwa diecezji kieleckiej za rok 1814 i 1815. *Consignatio cleri 1809; Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis*, współoprawna z *Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani ac rubricas tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] C[ongregationis] in Annum tertium post Bissexilem & primum post Embolismalem MDCCCXI in usum Dioecesis Kielcensis auctoritate et mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D[omi]ni Josephi Adalberti De Boża Wola Gorski Episcopi Kielcensis Senatoris Ducatus Varsaviensis Conscriptum*, Cracoviae, Typis Joannis May, b.r., nlb. [dalej: *Consignatio cleri 1810*]; *Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis*, współoprawna z *Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani ac rubricas tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] C[ongregationis] in Annum Bissexilem & alterum post Embolismalem MDCCCXII in usum Dioecesis Kielcensis auctoritate et mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D[omi]ni Josephi Adalberti De Boża Wola Gorski Episcopi Kielcensis Senatoris Ducatus Varsaviensis Conscriptum*, Cracoviae, Typis Joannis May, b.r., nlb. [dalej: *Consignatio cleri 1811*]; *Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis*, współoprawna z *Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum Communem & Embolismalem MDCCCXIII pro Dioecesi Kielcensi conscriptum Illustrissimo & Reverendissimo Domino D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski Dei & Apostolicae Sedis gratia Episcopo Kielcensi Senatori Ducatus Varsaviensis Dedicatum*, Cracoviae, Typis Joannis May, b.r., nlb. [dalej: *Consignatio cleri 1812*]; *Consignatio cleri saecularis*

Nietuzinkowym wydarzeniem w kapitule katedralnej w Kielcach, które w istotny sposób wpłynęło na jej obsadę personalną na mocy decyzji bp. Józefa Górskiego, stało się odwołanie 21 maja 1814 r. z funkcji archidiakona ks. Józefa Czekajowicza. Duchowny ten był regensem seminarium i prawdopodobnie liczne nieprawidłowości w działaniu właśnie tej instytucji doprowadziły do jego usunięcia z funkcji przełożonego seminarium kieleckiego, jak również pozbawienia go godności archidiakona. Ks. Czekajowicz zaakceptował te postanowienia w sierpniu 1814 r.⁵³

Tab. 2. Członkowie kieleckiej kapituły katedralnej w latach 1808–1818

Lp.	Imię i nazwisko	Funkcja i lata jej pełnienia
1	Sebastian Ciampi	kanonik gremialny 1818

ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współprawnna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum Commune[m] & Embolismal[em] primum MDCCCXIV pro Dioecesi Kielcensi conscriptum Excellent[isim] Illustriss[im]i & Reverendiss[im]i D[omi]no D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski. J[osepho] A[dalberto] de B[oża] W[ola] G[órski] D[ei] G[ratia] E[piscopi] K[ielcensi] S[enatori] R[egni] Dedicatum, b.m.r., nlb. [dalej: Consignatio cleri 1813]; Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współprawnna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, ac decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum primum post Bissextilem & alterum post Embolismalem MDCCCXVII pro Dioecesi Kielcensi conscriptum Excellent[issimo] Illustriss[imo] & Reverendis[simo] D[omi]no D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski. J[osepho] A[dalberto] de B[oża] W[ola] G[órski] D[ei] G[ratia] E[piscopo] K[ielcensi] S[enatori] R[egni] Dedicatum, b.m.r., nlb. [dalej: Consignatio cleri 1816]; Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współprawnna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, ac decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum post Bissextilem secundum & alterum post Embolismalem MDCCCXVIII. In usum Dioecesis Kielcensis conscriptum Exc[ellent]iss[imo], Ill[ustr]iss[imo] & Reverendissimo D[omi]no D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski. J[osepho] A[dalberto] de B[oża] W[ola] G[órski] D[ei] G[ratia] E[piscopo] K[ielcensi] S[enatori] R[egni] Dedicatum, b.m.r., nlb. [dalej: Consignatio cleri 1817]; Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współprawnna z Directorium officii divini pro Dioecesi Kielcensi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, ac decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis ad Annum Christi MDCCCXIX. I. Post Embolismalem et 3 post Bissextilem Conscrip[ti]um. Illustrissimo ac Reverendissimo Domin[o] Domino Stephano Hołowczyc Nominato Episcopo Sandomiriensi Dedicatum, Varsaviae, b.r., nlb. [dalej: Consignatio cleri 1818].

⁵³ J. Rokoszny, *Troski Wojciecha Górskiego biskupa kieleckiego (1805–1818) o seminarium duchowne*, Warszawa 1912 [reprint: „Kieleckie Studia Teologiczne” 2 (2005), s. 121–144]. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 35–36.

2	Józef Czekajowicz	archidiakon 1809 – 21 maja 1814 r. rektor seminarium kieleckiego 1802 – 21 maja 1814 r.
3	Aleksander Dobrzański	dziekan 1809–1810 prepozyt 1811–1818
4	Józef Fahl (Fakl, Fall)	kanonik gremialny 1809–1811 kaznodzieja 1810–1811
5	Stefan Hołowczyc	scholastyk 1809–1810 dziekan 1811–1818
6	Salezy Kosiński	kanonik gremialny 1809–1818
7	Paweł Koszuciński ⁵⁴	kanonik gremialny i kaznodzieja od 1809 – zm. 9 lipca 1811 r.
8	Stanisław Lipiński	kanonik gremialny przed końcem 1816 do 1818 r.
9	Antoni Łęcki	kanonik gremialny 1812–1818 kaznodzieja 1812–1817
10	Marcin Nowicki	kanonik gremialny 1812–1818 kaznodzieja 1812–1818
11	Maksymilian Ignacy Popławski ⁵⁵	scholastyk przed końcem 1816 do 1818 r.
12	Stefan Rupniewski	kanonik gremialny od 1809 – zm. 1816
13	Józef Schops	kanonik gremialny 1811 kaznodzieja 1811
14	Antoni Skibiński	kanonik gremialny 1807–1809 senior 1810 – zm. 1816
15	Michał Sołtyk	kustosz 1809–1810 scholastyk od 1811 – zm. 20 października 1814 r.
16	Hipolit de Biberstein Starowieyski	kanonik gremialny 1807–1816 senior 1817–1818
17	Franciszek Wieliczko ⁵⁶	archidiakon przed końcem 1816 do 1818 r. rektor seminarium kieleckiego od 19 lipca 1814 do 9 czerwca 1819 r.
18	Karol Żurkowski (Zorkowski)	kanonik gremialny 1809–1817 prokurator kapituły 1809–1811

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogów duchowieństwa diecezji kieleckiej za lata 1808–1818; *Słownik biograficzny. Kielce XVII–XVIII wiek*, opr. M. Pieniążek-Samek, Kielce 2003.

Katalogi diecezji kieleckiej wspominają również o kanonikach honorowych. W 1807 r. nazwano ich kanonikami honorowymi posiadającymi dystyngtoria kościoła katedralnego tarnowskiego, który miał być wkrótce zniesiony (łac. „Ca-

⁵⁴ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 80.

⁵⁵ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 3, M–R, Sandomierz 2017, s. 185.

⁵⁶ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 173.

nonicorum Honorariorum sub Signis Distinctivi mox sublatae Ecclesiae Cathedralis Tarnoviensis”). W 1808 r. określono ich jako kanoników z dystynktoriami (łac. „Canonici signi Distinctivi”). Grupa ta licząca sześciu kapłanów w całości wywodziła się spośród kanoników honorowych skasowanej diecezji tarnowskiej⁵⁷. Od 1809 r. wymieniano łącznie kanoników honorowych byłej kapituły katedralnej tarnowskiej i ówczesnej kapituły katedralnej w Kielcach (łac. „Canonici honorarii anteactae Tarnoviensis & modernae Cathedralis Ecclesiae Kielcensis”). We wspomnianym 1809 r. ich liczba prawdopodobnie nie uległa zmianie⁵⁸. Z kolei 1810 r. przyniósł istotny wzrost liczby kanoników honorowych tarnowskich i kieleckich do 12 duchownych. Liczba ta wydaje się wypełnieniem limitu kanoników honorowych dla obu kapituł: tarnowskiej i kieleckiej, który to limit (dla kapituły tarnowskiej oraz wydaje się, że wedle interpretacji bp. Górskiego również dla jej sukcesorki – kapituły kieleckiej) wprowadził cesarz Józef II. Nowi kanonicy poza dwoma kapłanami kieleckimi przyjętymi w 1810 r., ks. Ignacym Orańskim z Czyżowa i ks. Józefem Nowowieyskim z Cerekwi, wywodzili się spośród kapłanów dawnej diecezji tarnowskiej. Ponadto jeden z nowych kanoników posługiwał w generalnym wikariacie wieczystym dla Spisza utworzonym dekretem bp. Floriana Amada Janowskiego w 1786 r. dla dekanatu spiskiego. Dekanat ten został w 1811 r. inkorporowany do diecezji spiskiej⁵⁹. Rok 1813 jest ostatnią datą, kiedy możliwe jest ustalenie na podstawie katalogów duchowieństwa diecezji kieleckiej liczby i personaliów tzw. kanoników honorowych tarnowskich i kieleckich, gdyż spisy duchowieństwa za rok 1814 i 1815 prawdopodobnie nie zachowały się do czasów współczesnych, a katalogi diecezji kieleckiej funkcjonującej w ramach Królestwa Kongresowego godności tych w ogóle nie wspominają.

⁵⁷ *Catalogus 1807; Consignatio cleri 1808*. Na mocy dekretów cesarza Józefa II z 8 kwietnia 1786 r. i 24 sierpnia 1787 r. przy kapitule katedralnej tarnowskiej utworzono sześć kanonii honorowych. Kanonicy honorowi nie mieli prawa głosu na posiedzeniach kapituły, jednak mogli nosić strój taki jak kanonicy gremialni oraz posiadali dodatek do uposażenia w wysokości 100 florenów reńskich rocznie. Byli wybierani wyłącznie z kleru parafialnego. Kandydatów wskazywał biskup diecezjalny, jednak nominacja była zarezerwowana dla władców Austrii. W odróżnieniu od dzisiejszych, kanonicy honorowi w XVIII i XIX w. byli instalowani w kapitule, a więc otrzymywali miejsce w stallach kanonickich. B. Kumor, *Diecezja tarnowska...*, dz. cyt., s. 387. Na ten temat: zob. też W. Gałązka, *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562–1983*, Sandomierz 1997, s. 44–45.

⁵⁸ Spis duchowieństwa za rok 1809 nie wymienia, co prawda, Jana Krasowskiego, lecz kapłan ten znajduje się w katalogu z kolejnego roku na tym samym stanowisku co poprzednio. *Consignatio cleri 1809; Consignatio cleri 1810*.

⁵⁹ *Consignatio cleri 1810*; B. Kumor, *Granice metropolii i diecezji polskich (968–1939) (C. d.)*, *Rozdział 3. Granice metropolii i diecezji w zaborze austriackim*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne” 20 (1970), s. 331–332.

Tab. 3. Kanonicy honorowi dawnej kapituły katedralnej tarnowskiej i ówczesnej kapituły katedralnej kieleckiej w latach 1808–1813

L.p.	Imię i nazwisko oraz funkcja sprawowana w diecezji	Lata kanonii honorowej
1	Ignacy Nałęcz Koczanowicz – protonotariusz apostolski, kanonik lubelski, proboszcz w Nowej Lubowli	1810–1813
2	Jan Kanty Krasowski – proboszcz w Wadowicach	1807–1813
3	Feliks Kuczkowski – dziekan radomyski, proboszcz w Dąbrowie	1807–1813
4	Antoni Kukliński – proboszcz w Łodygowicach	1812–1813
5	Ignacy Orański – proboszcz w Czyżowie	1810 ⁶⁰
6	Stanisław Michalski – dziekan żmigrodzki, proboszcz w Nowym Żmigrodzie	1810–1813
7	Józef Nowowieyski – dziekan radomski, proboszcz w Cerekwi	1810 ⁶¹
8	Jakub Raczkowski – dziekan wielicki, proboszcz w Niepołomicach	1807–1813
9	Jan de Mikulicz Radecki – dziekan i proboszcz w Mielcu	1810–1813
10	Andrzej Komes Stadnicki – proboszcz w Rzeszowie	1813
11	Jan Nepomucen Szulkiewicz – dziekan radomyski, proboszcz w Czerminie	1810–1813
12	Paweł Tabański – proboszcz w Bestwinie	1812
13	Mateusz Tylkowski – proboszcz w Szczepanowie	1807–1813
14	Franciszek Wciśliński – proboszcz w Lipinkach	1810–1813
15	Józef Wiktor – proboszcz w Jodłowej	1807–1809
16	Wojciech Zaborski – proboszcz w Pilźnie	1807–1813

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogów duchowieństwa diecezji kieleckiej za lata 1808–1813.

Od 1811 r. na łamach spisów duchowieństwa diecezji kieleckiej nastąpiło odzielenie kanoników honorowych katedry kieleckiej, którzy realnie posługiwali na obszarze diecezji kieleckiej, od tych, którzy po skasowaniu diecezji tarnowskiej pozostali na obszarach przejętych przez diecezję krakowską i przemyską oraz w przy-

⁶⁰ Po 1810 r. został wyłączony ze wspólnego grona byłych kanoników honorowych tarnowskich i ówczesnych kieleckich i zaliczony od 1811 r. do kolegium kanoników honorowych kapituły katedralnej kieleckiej.

⁶¹ Po 1810 r. został wyłączony ze wspólnego grona byłych kanoników honorowych tarnowskich i ówczesnych kieleckich i zaliczony od 1811 r. do kolegium kanoników honorowych kapituły katedralnej kieleckiej.

padku Ignacego h. Nałęcz Koczanowicza również diecezję spiską. W 1811 r. kanoników honorowych kieleckich odnotowano 10., w 1812 ich liczba wzrosła do 12., a w 1813 r. było ich już 17. Co istotne, w 1811 oraz 1813 r. we wspomnianych katalogach duchowieństwa wzmiankowano stan instalacji kanoników honorowych, o czym wspomniano w poniższej tabeli. Ostatnie trzy lata funkcjonowania diecezji kieleckiej to dalszy wzrost liczby kieleckich kanoników honorowych, których w 1816 r. było 21., w 1817 – 23., a w 1818 już 24.

Tab. 4. Kanonicy honorowi kapituły katedralnej kieleckiej w latach 1811–1818

Lp.	Imię i nazwisko oraz funkcja sprawowana w diecezji lub poza nią	Lata kanonii honorowej
1	Klemens Bąkiewicz ⁶² – proboszcz w Sandomierzu	1811–1818 (inst. 1811)
2	Jan Kanty Bieńkowski ⁶³ – proboszcz we Wrzeszczowie, od 1818 r. proboszcz w Drugni	1812–1818
3	Piotr Bouche – profesor na Uniwersytecie Krakowskim	1813
4	Bernard Bzinkowski ⁶⁴ – proboszcz w Piekoszowie	1811–1818 (inst. 1811)
5	Jan Czarkowski – proboszcz we Wsoli	1811 – przed końcem 1816 r. (w 1811 nie instalowany, w 1813 brak danych)
6	Józef Daniecki – proboszcz w Chrobrzu	1811–1818 (inst. 1811)
7	Tomasz Drozdowski ⁶⁵ – proboszcz w Obrazowie	1816–1818
8	Józef Dutkowski – proboszcz w Bidzinach	przed końcem 1816 do 1818 r.
9	Mateusz Gorelski ⁶⁶ – proboszcz w Chełmcach	1817–1818

⁶² Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 16; D. Krześniak-Firlej, *Bibliografia piśmiennictwa profesorów Seminarium Sandomierskiego (ks. Klemens Bąkiewicz, ks. Melchior Buliński, ks. Alfons Bulakowski, ks. Edward Chrzanowski)*, „Studia Sandomierskie” 18 (2011), nr 2, s. 201–203; B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 4, dz. cyt. s. 301–302.

⁶³ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny...*, t. 1, dz. cyt., s. 57.

⁶⁴ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny...*, t. 1, dz. cyt., s. 98–99.

⁶⁵ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny...*, t. 1, dz. cyt., s. 170–171.

⁶⁶ Jest to prawdopodobnie ten sam kapłan, który w *Słowniku biograficznym kapłanów diecezji sandomierskiej* występuje pod imieniem Maciej. Zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny...*, t. 1, dz. cyt., s. 244–245.

10	Stanisław Jastrzębski ⁶⁷ – wiceregens seminarium w Kielcach 1813 – przed końcem 1816 r., następnie proboszcz w Goźlicach od 1816 r.	1813–1818
11	Jan Kalatowicz – proboszcz w Zagnańsku	1817–1818
12	Franciszek Kamiński ⁶⁸ – proboszcz w Szewnie	1813–1818 (inst. 1811)
13	Antoni Kukliński – proboszcz w Świniarach	przed końcem 1816 do 1818 r.
14	Mateusz Łącki – proboszcz w Wiślicy, kanclerz w kancelarii konsystorza biskupiego w Kielcach	1811–1818 (inst. 1811)
15	Stanisław Łuniewski – proboszcz w Pełczyskach	1813–1818 (inst. 1813)
16	Tomasz Matulski – proboszcz w Oleśnicy	przed końcem 1816 do 1818 r.
17	Ignacy Joachim Maj (May) ⁶⁹ – proboszcz w Drzewicy	1818
18	Józef Hipolit Nowowieyski ⁷⁰ – proboszcz w Iłży	1812–1818 (inst. 1811)
19	Ignacy Orański ⁷¹ – proboszcz w Czyżowie	1811–1818 (inst. 1811)
20	Stanisław Piotrowski ⁷² – proboszcz w Janowcu, następnie proboszcz w Oleksowie od 1816 r.	1811–1818 (inst. 1811)
21	Michał Rudzki ⁷³ – proboszcz w Ptkanowie	1811–1818 (inst. 1811)
22	Kazimierz Stokowski ⁷⁴ – proboszcz w Sobótce	1813–1818 (inst. 1813)
23	Stanisław Straszak ⁷⁵ – proboszcz w Szydłowcu	1811–1818 (w 1811 nie instalowany, 1813 brak danych)

⁶⁷ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 2, H–Ł, Sandomierz 2015, s. 42–43.

⁶⁸ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, *Słownik biograficzny...*, t. 2, dz. cyt., s. 62–63.

⁶⁹ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 3, dz. cyt., s. 16.

⁷⁰ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 3, dz. cyt., s. 111.

⁷¹ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 3, dz. cyt., s. 123.

⁷² Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 3, dz. cyt., s. 172.

⁷³ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 3, dz. cyt., s. 248.

⁷⁴ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 4, dz. cyt., s. 90–91.

⁷⁵ Na jego temat: zob. J. Wiśniewski, *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich...*, dz. cyt., s. 282–283; B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 4, dz. cyt., s. 94–95.

24	Franciszek Szałapski ⁷⁶ – proboszcz w Trójcy	1816–1818
25	Tomasz Świątkowski – proboszcz w Gorzkowie	1817–1818
26	Mikołaj Traczewski – proboszcz w Chęcinach	1811–1818 (inst. 1811)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogów duchowieństwa diecezji kieleckiej za lata 1811–1818.

Konsystorz biskupi w Kielcach w latach 1807–1818⁷⁷

Konsystorz biskupi w Kielcach rozpoczął swoje urzędowanie 1 października 1807r.⁷⁸ Bp Górski powołał w pierwz tzw. Konsystorz Tymczasowy Kielecki (łac. „Consistorium Interimale Kielcense”). W jego skład oprócz kanoników katedralnych (do końca 1808 r. było ich zaledwie dwóch) weszli następujący duchowni: ówczesny rektor seminarium duchownego w Kielcach ks. Józef Czekajowicz, kanonik kolegiaty kurzelowskiej, a zarazem proboszcz w Olesznie ks. Feliks Jaroński⁷⁹, dziekan i proboszcz w Chęcinach ks. Mikołaj Traczewski, proboszcz w Mokrsku ks. Józef Rogoyski, a także dziekan kielecki i proboszcz w Piekoszowie

⁷⁶ Na jego temat: zob. B. Stanaszek, R. Nowakowski, P. Tylec, *Słownik biograficzny...*, t. 4, dz. cyt., s. 111–112.

⁷⁷ Konsystorz biskupi w Kielcach w literaturze przedmiotu bywa określany jako instytucja nowego typu, łącząca w sobie kompetencje dawnych kancelarii oficjalów oraz zanikających biskupich kancelarii zadwornych z funkcjonalnością i sposobem działania kancelarii austriackiej. Zob. G. Bujak, *Diecezja kielecka...*, art. cyt., s. 27. Prawdopodobnie do jego ukształtowania przyczyniła się recepcja zwyczajów konsystorza krakowskiego, które wprost z konsystorza wiedeńskiego przeniósł do diecezji krakowskiej bp Andrzej Rawa Gawroński w 1803 r. Na ten temat: zob. B. Kumor, *Ustrój i organizacja...*, dz. cyt., s. 220–221. Kwaśniewski ponadto sygnalizuje, że 1797 r. w konsystorzu krakowskim był pierwszym, w którym zaczął obowiązywać nowy system kancelaryjny oparty na rzeczowo-chronologicznym układzie akt, z kolei badania ks. Jana Kracika precyzują, że wprowadzenie nowego systemu kancelaryjnego było procesem, który trwał przynajmniej do lat 20. XIX w. To właśnie akta konsystorza krakowskiego wytworzone w latach 1797–1807 stały się zaczątkiem archiwum konsystorza kieleckiego oraz wzorem prowadzenia registratury dla kieleckich kancelistów konsystorskich. Zob. J. Kracik, *Zasoby kurii metropolitarnej w Krakowie*, „*Analecta Cracoviensia*” 9 (1977), s. 485–487; A. Kwaśniewski, *Akta Konsystorza...*, art. cyt., s. 68.

⁷⁸ A. Kwaśniewski, *Akta Konsystorza...*, art. cyt., s. 64–66.

⁷⁹ Ks. Feliks Jaroński oprócz funkcji rady w konsystorzu kieleckim pełnił również rolę opiekuna archiwum (łac. *actuarius*). Swoje obowiązki w konsystorzu biskupim w Kielcach sprawował zaledwie przez jeden rok, ponieważ w następnych latach zamieszkał w Krakowie, gdzie był sekretarzem i kanclerzem w konsystorzu krakowskim, proboszczem w kościele Wszystkich Świętych w Krakowie oraz profesorem Uniwersytetu Krakowskiego. Zob. W. Tatarkiewicz, *Jaroński Feliks*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 10, *Horoch Mieczysław – Jarosiński Paweł*, red. K. Lepszy, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 638–639.

ks. Bernard Bzinkowski (w 1807 r. zapisany jako Bieykowski), piastujący stanowiska radcowskie⁸⁰.

W latach 1809–1810 znacznie rozszerzono skład konsystorza biskupiego w Kielcach. Wówczas instytucja ta obejmowała, podobnie jak wcześniej, prałatów i kanoników kapituły katedralnej w Kielcach, którzy należeli do konsystorza biskupiego z racji swojego urzędu. Oprócz nich do tego grona dołączono także radców powołanych z grona kanoników honorowych tarnowskich i kieleckich oraz duchownych, którzy pełnili funkcję radców już wcześniej w konsystorzu tymczasowym, do których na jeden rok (1809) dołączył ks. Klemens Bąkiewicz⁸¹.

W 1811 r. doszło do kolejnych przetasowań w strukturze konsystorza kieleckiego. W związku z istotnym wzrostem liczby kanoników honorowych tarnowskich i kieleckich oraz wyodrębnieniem się oddzielnego grona kanoników honorowych katedry kieleckiej podjęto decyzję o wyłączeniu powyższych grup kanonickich z konsystorza. W rezultacie zanikła funkcja radcy w kieleckim konsystorzu biskupim, skład zaś tej instytucji został ograniczony wyłącznie do prałatów i kanoników gremialnych kieleckiej kapituły katedralnej. Taka konfiguracja przetrwała najwyżej do ok. połowy 1816 r.⁸²

Czwarta i zarazem najważniejsza reforma struktur konsystorza kieleckiego odbyła się przed końcem 1816 r. Wówczas w katalogach duchowieństwa zaczęto używać określenia Konsystorz Generalny. Jednocześnie na jego czele pojawił się oficjał, który był zarazem wikariuszem generalnym (łac. „Officialis ac Vicarius in Spiritualibus Generalis”). Pierwszym, a jednocześnie jedynym oficjałem/wikariuszem generalnym konsystorza w Kielcach w latach 1807–1818 został ks. Aleksander Dobrzański. Sprawował on tę funkcję również po śmierci bp. Górskiego jako administrator diecezji kieleckiej aż do końca 1818 r. Od czasu tej reformy zaprzestano zaliczania innych prałatów i kanoników gremialnych do grona członków konsystorza biskupiego w Kielcach. Równocześnie zaczęto uznawać kancelarię tego urzędu za integralną, a jednocześnie wyłączną strukturę Konsystorza Generalnego.

Urzednicy konsystorscy odpowiadali za prowadzenie rejestru spraw, tworzenie dokumentacji, jej obieg oraz przechowywanie akt do czasu ich archiwizacji w archiwum konsystorskim. Niestety brak jest informacji dotyczących rozpoczęcia działalności kancelarii konsystorskiej w 1807 r. W katalogu diecezjalnym z tego okresu znajdują się jedynie informacje dotyczące struktury i personaliów kapituły katedralnej, tymczasowego konsystorza (bez wzmianki o kancelarii), lista egzaminatorów prosynodalnych oraz wykaz kanoników honorowych katedry kieleckiej⁸³.

⁸⁰ *Catalogus 1807; Consignatio cleri 1808.*

⁸¹ *Consignatio cleri 1809; Consignatio cleri 1810.*

⁸² Ze względu na brak zachowanych katalogów duchowieństwa za rok 1814 i 1815 niemożliwe jest ustalenie precyzyjnej daty, a kolejny zachowany katalog za rok 1816 podaje skład konsystorza diametralnie różny od wcześniejszych. *Consignatio cleri 1811; Consignatio cleri 1812; Consignatio cleri 1813*; por. *Consignatio cleri 1816.*

⁸³ *Catalogus 1807.*

W 1808 r. na czele kancelarii konsystorskiej powinien stać kanclerz (łac. *cancellarius*), jednak stanowisko to pozostawało nieobsadzone. W okresie od 1809 do 1818 r. funkcję kanclerza pełnił ks. Mateusz Łącki, który był również proboszczem w Wiślicy. Sekretarzem (łac. *secretarius*) tegoż urzędu w latach 1809–1818 był Wawrzyniec Storz⁸⁴, w 1808 r. pełniący funkcję pisarza (łac. *cancellariae scriba*). Kanclerza wspierali dwaj kanceliści (łac. *cancellistae*), nazywani niekiedy pomocnikami (łac. *adjunctus, adjutor*). Do tego grona należeli: w latach 1808–1809 Walenty Groblewski, w latach 1808–1809 Józef Scherschnik, w latach 1810–1811 Tomasz Świątkowski, w latach 1810–1817 ks. Stanisław Lipiński⁸⁵ i w latach 1813–1817 Jozafat Krusiński. Oprócz nich w 1818 r. na stanowisku kancelisty zatrudniony był Paweł Podgórski i Mateusz Sadkowski.

Kancelaria Konsystorza Biskupiego w Kielcach zatrudniała także posłańców (łac. *cursores*), których dane osobowe są odnotowane już w spisie z 1808 r. Antoni Bigosiński sprawował tę funkcję do 1818 r., natomiast Wawrzyniec Łęczycki i Szymon Lenczowski⁸⁶ przestali figurować w katalogach kieleckich po 1813, a przed końcem 1816 r. Z kolei w latach 1817–1818 funkcję tę spełniał Jan Ratkowski. Dodatkowo w katalogu z 1816 r. wymieniono stanowisko kustosza kancelarii konsystorskiej (łac. *custos cancellariae*), a funkcję tę pełnił Szymon Ratkowski⁸⁷.

Ostatnią grupą, która wymaga oddzielnego omówienia, wspomagającą biskupa kieleckiego w zarządzaniu diecezją, byli egzaminatorzy prosynodalni⁸⁸. Przy czym nazwa ta została użyta jedynie w katalogu duchowieństwa za rok 1807, w kolejnych zaś latach nazywano ich egzaminatorami diecezjalnymi. Nie należeli oni do

⁸⁴ Na jego temat: zob. E. Hapak, *Storz Wawrzyniec*, w: *Słownik biograficzny polskich archiwistów kościelnych*, t. 2, red. J. Marecki przy współpracy M. Ficoń, Kraków 2021, s. 177–179.

⁸⁵ W spisie duchowieństwa za rok 1816 na tym stanowisku pojawia się, co prawda, Stanisław Lisiński, jednakże wydaje się to pomyłką drukarską, gdyż w 1817 r. jest to z powrotem Stanisław Lipiński. Zob. *Consignatio cleri 1816*; Por. *Consignatio cleri 1817*.

⁸⁶ W 1808 r. pełnił on funkcję służącego w kancelarii (łac. *servus cancellariae*).

⁸⁷ Dzięki katalogom duchowieństwa istnieje również możliwość poznania danych osobowych kapelanów otoczenia biskupiego (łac. *capellanus aulae episcopalis*) w Kielcach. W dosłownym tłumaczeniu zwrot „*aulae episcopalis*” oznacza dwór biskupi, jednak reformy józefińskie sprawiły, że trudno jest mówić nadal o dworze biskupim w pełnym tego słowa znaczeniu. W okresie od 1810 do przynajmniej 1813 r. funkcję tę pełnił ks. Stanisław Lipiński, natomiast w latach 1816–1817 obowiązki kapelana biskupiego sprawował ks. Jerzy Bogusławski. *Catalogus 1807*; *Consignatio cleri 1808*; *Consignatio cleri 1809*; *Consignatio cleri 1810*; *Consignatio cleri 1811*; *Consignatio cleri 1812*; *Consignatio cleri 1813*; *Consignatio cleri 1816*; *Consignatio cleri 1817*; *Consignatio cleri 1818*.

⁸⁸ Egzaminatorzy prosynodalni – duchowni wyznaczeni przez ordynariusza miejsca do egzaminowania kandydatów na proboszczów oraz do udziału w procesach administracyjnych. Więcej na ich temat: zob. H. Misztal, *Egzaminatorzy diecezjalni*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, dz. cyt., kol. 708–709.

konsystorza biskupiego *sensu stricto*, jednak ze względu na powierzane im zadania odgrywali istotną rolę w obsadzaniu wakujących beneficjów i urzędów kościelnych.

W pierwszym roku funkcjonowania diecezji kieleckiej było ich trzech i wszyscy wywodzili się spośród grona zarządu i profesorów seminarium kieleckiego. W kolejnych latach ich liczba wahała się od trzech do czterech kapłanów z reguły zamieszkałych w Kielcach lub nieopodal nich. Przy czym nadal często byli związani z kieleckim seminarium duchownym.

Ich liczba wzrosła w ostatnich dwóch latach funkcjonowania diecezji kieleckiej, gdyż w 1817 i 1818 r. można ich naliczyć aż sześciu. Wiązało się to z włączeniem do tego grona sędziego generalnego (łac. *judex generalis*) – ks. Aleksandra Dobrzańskiego, a także delegata biskupiego (łac. *delegati*), którym był ks. Maksymilian Popławski⁸⁹.

Tab. 5. Egzaminatorzy prosynodalni diecezji kieleckiej w latach 1807–1818

L.p.	Imię i nazwisko oraz inne funkcje sprawowane w czasie bycia egzaminatorem	Egzaminator prosynodalny w latach
1	Klemens Bąkiewicz – wikariusz katedry kieleckiej oraz jej wiceprepozyt (1808), proboszcz w Chmielniku (1808), proboszcz w kolegiacie sandomierskiej (1809–1818)	1808–1809
2	Jerzy Bogusławski – kapelan otoczenia biskupiego (przed końcem 1816 do 1818 r.)	1816
3	Bernard Bzinkowski – kanonik katedry kamienieckiej, proboszcz w Piekoszowie (1808–1813)	1808–1813
4	Józef Czekajewicz – komisarz biskupi (1807), rektor seminarium (1807–1814)	1807
5	Aleksander Dobrzański – sędzia generalny (1817–1818)	1817–1818
6	Hieronim Juszyński – proboszcz w Szydłowie (1811–1816), kanonik katedry przemyskiej ⁹⁰ (1812–1813)	1811–1816
7	Jan Kalatowicz – profesor teologii w seminarium duchownym w Kielcach (1811, 1817–1818)	1811, 1817–1818
8	Paweł Koszuciński – profesor historii Kościoła (1807) oraz teologii w seminarium duchownym w Kielcach (1807–1809), proboszcz w Tumlinie (1809–1810)	1807–1810

⁸⁹ *Catalogus 1807; Consignatio cleri 1808; Consignatio cleri 1809; Consignatio cleri 1810; Consignatio cleri 1811; Consignatio cleri 1812; Consignatio cleri 1813; Consignatio cleri 1816; Consignatio cleri 1817; Consignatio cleri 1818.*

⁹⁰ Niestety ks. Franciszek Pawłowski nie wymienia tej postaci w swym opracowaniu dotyczącym składu osobowego kapituły katedralnej obrządku łacińskiego w Przemyślu. F. Pawłowski, *Pralaci i kanonicy kapituły katedralnej obrządku łacińskiego w Przemyślu*, tłum. Z. Trojnar [i in.], red. A. Szal, S. Zych, Przemyśl 2018. Być może ks. Juszyński był jedynie kanonikiem honorowym tejże kapituły lub opracowanie ks. Pawłowskiego jest niepełne.

9	Tomasz Matulski – proboszcz w Oleśnicy (1808–1816)	1808–1810, 1812–1816
10	Marcin Nowicki	1817–1818
11	Maksymilian Popławski – delegat biskupi (1817–1818)	1817–1818
12	Piotr Przyrowski – profesor teologii w seminarium duchownym w Kielcach (1811)	1811
13	Wojciech Wetulski – profesor teologii w seminarium duchownym w Kielcach (1809)	1809–1810
14	Franciszek Wieliczko – rektor seminarium (1817–1818)	1817–1818
15	Jakób Żebrowski – profesor teologii w seminarium duchownym w Kielcach (1812–1818)	1811–1818
16	Teodor Żochowski ⁹¹ – profesor hermeneutyki, prawa kanonicznego i teologii moralnej w seminarium duchownym w Kielcach (1807)	1807

Źródło: Opracowanie własne na podstawie katalogów duchowieństwa diecezji kieleckiej za lata 1807–1818.

Zakończenie

Pierwszym biskupem diecezji kieleckiej był Józef Górski. Choć w wielu źródłach spotyka się go jako Wojciecha Górskiego, szczegółowe badania archiwalne ujawniły jego pełną tożsamość. Akt chrztu datowany na 31 marca 1739 r. z parafii Maków Mazowiecki pozwala ustalić, że nosił on imiona Józef Kleofas Wojciech.

Papież Pius VII ustanowił diecezję kielecką już w 1805 r., jednak organizacja jej struktur oraz przeniesienie bp. Górskiego z Tarnowa do Kielc trwały niemal do końca 1807 r. W początkowym okresie istnienia tej diecezji współistniały dwie kapituły: kielecka kapituła kolegiacka, wymieniana w katalogu diecezji kieleckiej jeszcze w 1808 r. oraz kapituła katedralna w Kielcach, która sprawowała swoją funkcję w latach 1807–1818. Obok nich działały również kolegia kanoników honorowych dawnej kapituły tarnowskiej i ówczesnej kieleckiej oraz kanonicy honorowi kapituły katedralnej kieleckiej, którzy w 1811 r. uzyskali autonomię i pozostali obecni w diecezji kieleckiej aż do jej kasaty w 1818 r. Z kolei przed 1816 r. kanonicy honorowi tarnowscy zniknęli z diecezji kieleckiej.

Konsystorz biskupi diecezji kieleckiej z lat 1807–1818 bywa opisywany w literaturze przedmiotu jako konsystorz nowego typu. Jednak dostępne źródła pokazują, że stał się on taki w pełni dopiero w późnych latach swojego istnienia, dokładnie po 1813, a jeszcze przed końcem 1816 r. Wcześniej konsystorz ten przechodził liczne reformy. Wywodził się z tradycji dawnych kancelarii oficjałów oraz zanikających biskupich kancelarii zadwornych i na przestrzeni lat ewoluował w instytucję, która funkcjonowała na wzór nowoczesnej kancelarii austriackiej. Warto zaznaczyć, że

⁹¹ Na jego temat: zob. *Słownik biograficzny. Kielce...*, dz. cyt., s. 185–186.

przez większość swojego istnienia działał w ramach Księstwa Warszawskiego oraz Królestwa Kongresowego.

W opisywanym okresie doszło do wyraźnej marginalizacji roli kapituły katedralnej, która przynajmniej teoretycznie została wyłączona z gremium konsystorskiego, lecz w praktyce aż do Soboru Watykańskiego II odgrywała kluczową rolę w zarządzaniu diecezją jako tzw. senat biskupa. Kasata diecezji kieleckiej w 1818 r. stanowiła koniec istnienia konsystorza biskupiego w Kielcach. Jego sukcesorem stał się konsystorz generalny nowo powołanej do istnienia diecezji sandomierskiej.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Diecezjalne w Kielcach

Acta Capituli Cathedralis Tarnoviensis et Cathedralis Kielcensis restituta iterum in Collegiatam (1786–1832), sygn. Kap. K-7.

Archiwum Diecezjalne w Płocku

Akta urodzonych parafii Maków Mazowiecki z lat 1671–1808, sygn. 669.

Archiwum Diecezji Sandomierskiej

Konsystorz biskupi w Kielcach

Akta przeniesienia stolicy biskupiej z Tarnowa do Kielc, sygn. 1.

Akta bpa Józefa Wojciecha Górskiego, sygn. 28.

Źródła drukowane:

Bulla Piusa VII „Indefessum personarum” erygująca diecezję kielecką. Wstęp i przekład z objaśnieniami, tłum. i opr. T. Gacia, „Kieleckie Studia Teologiczne” 17 (2018), s. 275–291.

Catalogus Illustrissimorum & Reverendissimorum Praelatorum & Canonorum Ecclesiae Cathedralis Kielcensis, współoprawny z *Directorium officii divini pro Diaecesi Kielcensi cum Nova Constructione Calendarii Juxta Rubricas Breviarii ac Missalis Romani*. In Annum MDCCCVIII. Bissexilem & primum post Embolismalem Conscriptum. Dum in Possesionem Jurisdictionis Episcopalis intrasset Illustrissimus Reverendissimus Josephus Adalbertus de Boża Wola Gorski Nominatus & Praeconizatus Episcopus Kielcensis, Cracoviae, Typis Joannis Maii, b.r., nlb.

Consignatio cleri reperibilis in Diaecesi Kielcensi, współoprawna z *Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani pro Anno Comuni & primo post Embolismalem MDCCCIX*. In usum Dioecesis Kielcensis sub Illustrissimo ac Reverendissimo Domino D[omi]no Josepho Adalberto De Boża

Wola Gorski Dei & Apostolicae Sedis gratia Episcopo Kielcensi conscriptum, b.m.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani pro Anno Embolismali & altero post Bissextilem MDCCCX. In usum Dioecesis Kielecensis auctoritate et mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D[omi]ni Josephi De Boza Wola Gorski Episcopi Kielecensis conscriptum, b.m.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani ac rubricas tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] C[ongregationis] in Annum tertium post Bissextilem & primum post Embolismalem MDCCCXI in usum Dioecesis Kielcensis auctoritate et mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D[omi]ni Josephi Adalberti De Boża Wola Gorski Episcopi Kielcensis Senatoris Ducatus Varsaviensis Conscriptum, Cracoviae, Typis Joannis May, b.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta ritum Breviarii & Missalis Romani ac rubricas tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] C[ongregationis] in Annum Bissextilem & alterum post Embolismalem MDCCCXII in usum Dioecesis Kielcensis auctoritate et mandato Illustrissimi ac Reverendissimi Domini D[omi]ni Josephi Adalberti De Boża Wola Gorski Episcopi Kielcensis Senatoris Ducatus Varsaviensis Conscriptum, Cracoviae, Typis Joannis May, b.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum Communem & Embolismalem MDCCCXIII pro Dioecesi Kielcensi conscriptum Illustrissimo & Reverendissimo Domino D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski Dei & Apostolicae Sedis gratia Episcopo Kielcensi Senatori Ducatus Varsaviensis Dedicatum, Cracoviae, Typis Joannis May, b.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, et decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum Communem & Embolismal[em] primum MDCCCXIV pro Dioecesi Kielcensi conscriptum Excellentis[simi] Illustriss[imi] & Reverendiss[imi] D[omi]no D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski. J[osepho] A[dalberto] de B[oża] W[ola] G[órski] D[ei] G[ratia] E[piscopi] K[ielcensi] S[enatori] R[egni] Dedicatum, b.m.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperabilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Mis-

salis Romani tam generales, quam particulares, ac decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum primum post Bissextilem & alterum post Embolismalem MDCCCXVII pro Dioecesi Kielcensi conscriptum Excellent[issimo] Illustris[simo] & Reverendis[simo] D[omi]no D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski. J[osepho] A[dalberto] de B[oża] W[ola] G[órski] D[ei] G[ratia] E[piscopo] K[ielcensi] S[enatori] R[egni] Dedicatum, b.m.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperibilis, współoprawna z Directorium officii divini peragendi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, ac decreta S[acrae] R[ituum] Congregationis in Annum post Bissextilem secundum & alterum post Embolismalem MDCCCXVIII. In usum Dioecesis Kielcensis conscriptum Exc[ellentiss]imo, Ill[ustriss]imo & Reverendissimo D[omi]no D[omi]no Josepho Adalberto De Boża Wola Gorski. J[osepho] A[dalberto] de B[oża] W[ola] G[órski] D[ei] G[ratia] E[piscopo] K[ielcensi] S[enatori] R[egni] Dedicatum, b.m.r., nlb.

Consignatio cleri saecularis ac regularis in Diaecesi Kielcensi Reperibilis, współoprawna z Directorium officii divini pro Dioecesi Kielcensi juxta rubricas Breviarii & Missalis Romani tam generales, quam particulares, ac decreta S[acrae] Rituum Congregationis ad Annum Christi MDCCCXIX. I. Post Embolismalem et 3 post Bissextilem Conscriptum. Illustrissimo ac Reverendissimo Domin[o] Domino Stephano Hołowczyc Nominato Episcopo Sandomiriensi Dedicatum, Varsaviae, b.r., nlb.

Pawłowski F., *Pralaci i kanonicy kapituły katedralnej obrządku łacińskiego w Przemyślu*, tłum. Z. Trojnar [i in.], red. A. Szal, S. Zych, Przemyśl 2018.

Opracowania:

Barańska A., *Między Warszawą, Petersburgiem i Rzymem. Kościół a państwo w dobie Królestwa Polskiego (1815–1830)*, Lublin 2008.

Boniecki A., *Herbarz polski*, cz. 1, *Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t. 6, Warszawa 1903.

Bujak G., *Diecezja kielecka w latach 1805–1818*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 4 (2005), s. 23–31.

Cabański T., *Działalność duszpasterska kapituły kieleckiej (1807–1914)*, „Nasza Przyszłość” 57 (1982), s. 233–282.

Gajl T., *Herbarz polski od średniowiecza do XX wieku*, Gdańsk 2007.

Gałązka W., *Kapituła kolegiacka w Opatowie w latach 1562–1983*, Sandomierz 1997.

Grodziski S., *Habsburgowie. Dzieje dynastii*, Kraków 2013.

Hapak E., *Storz Wawrzyniec*, w: *Słownik biograficzny polskich archiwistów kościelnych*, t. 2, red. J. Marecki przy współpracy M. Ficoń, Kraków 2021, s. 177–179.

- Kracik J., *Zasoby kurii metropolitarnej w Krakowie*, „*Analecta Cracoviensia*” 9 (1977), s. 471–493.
- Krześniak-Firlej D., *Bibliografia piśmiennictwa profesorów Seminarium Sandomierskiego* (ks. Klemens Bąkiewicz, ks. Melchior Buliński, ks. Alfons Bulakowski, ks. Edward Chrzanowski), „*Studia Sandomierskie*” 18 (2011), nr 2, s. 201–214.
- Kumor B., *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985*, Kraków 1985.
- Kumor B., *Granice archidiecezji gnieźnieńskiej w tysiącleciu (1000–1939)*, „*Prawo Kanoniczne. Kwartalnik Prawno-Historyczny*” 9 (1966), nr 3–4, s. 3–26.
- Kumor B., *Granice metropolii i diecezji polskich (968–1939)* (C. d.), *Rozdział 3. Granice metropolii i diecezji w zaborze austriackim*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*” 21 (1970), s. 309–404.
- Kumor B., *Organizacja terytorialna diecezji kieleckiej*, „*Nasza Przeszłość*” 17 (1963), s. 187–232.
- Kumor B., *Ustrój i organizacja Kościoła polskiego w okresie niewoli narodowej (1772–1918)*, Kraków 1980.
- Kumor-Mielnik J., *Sieć dekanalna i parafialna (archi)diecezji lubelskiej w latach 1805–2005*, Lublin, 2011.
- Kwaśniewski A., *Akta Konsystorza Generalnego Krakowskiego, jako zaczątek akt Konsystorza Generalnego w Kielcach na podstawie zasobu Archiwum Diecezjalnego w Kielcach (1797–1807)*, „*Archiva Ecclesiastica. Biuletyn Stowarzyszenia Archiwistów Kościelnych*” 6 (2013), s. 51–76.
- Kwaśniewski A., *Rubrycele i schematyzmy diecezji kieleckiej (1808–1818)*, „*Z Dziejów Regionu i Miasta. Rocznik Oddziału Polskiego Towarzystwa Historycznego w Skarżysku-Kamiennej*” 4 (2013), s. 57–77.
- Misztal H., *Egzaminatorzy diecezjalni*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, *Docent–Ezzo*, red. R. Łukaszuk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1995, kol. 708–709.
- Niesiecki K., *Herbarz polski. Powiększony dodatkami późniejszych autorów, rękopismów, dowodów urzędowych i wydany przez Jana Nep[omucena] Bobrowicza*, t. 2, Lipsk 1839, s. 263.
- Olszewski D., *Akta konsystorza kieleckiego jako podstawa źródłowa do badań nad parafiami i duchowieństwem pierwszej połowy XIX wieku*, „*Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne*” 19 (1969), s. 5–30.
- Olszewski D., *Diecezja kielecka. Zarys dziejów 1805–1987*, Kielce 1988.
- Olszewski D., *Historyczne uwarunkowania powstania diecezji kieleckiej*, „*Kieleckie Studia Teologiczne*” 4 (2005), s. 15–21.
- Pałka P., *Dystynktorium*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 4, *Docent–Ezzo*, red. R. Łukaszuk, L. Bieńkowski, F. Gryglewicz, Lublin 1995, kol. 453–454.
- Rokoszny J., *Troski Wojciecha Górskiego biskupa kieleckiego (1805–1818) o seminarium duchowne*, Warszawa 1912 [reprint: „*Kieleckie Studia Teologiczne*” 2 (2005), s. 121–144].

- Słownik biograficzny. Kielce XVII–XVIII wiek*, opr. M. Pieniążek-Samek, Kielce 2003.
- Stanaszek B., Nowakowski R., *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 1, A–G, Sandomierz 2014.
- Stanaszek B., Nowakowski R., *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 2, H–Ł, Sandomierz 2015.
- Stanaszek B., Nowakowski R., Tylec P., *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 3, M–R, Sandomierz 2017.
- Stanaszek B., Nowakowski R., Tylec P., *Słownik biograficzny księży diecezji sandomierskiej XIX–XX w.*, t. 4, S–Ż. *Biskupi i uzupełnienia*, Sandomierz 2019.
- Tatarkiewicz W., *Jaroński Feliks*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 10, *Horoch Mieczysław – Jaroński Paweł*, red. K. Lepszy, Wrocław–Warszawa–Kraków 1962–1964, s. 638–639.
- Wiśniewski J., *Katalog prałatów i kanoników sandomierskich od 1186 do 1926 r. tudzież sesje kapituły sandomierskiej od 1581 do 1866 r.*, Radom 1926.
- Wróbel T., *Górski Wojciech Jan*, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 5, *Fabbri–Górzyński*, red. P. Hemperek [i. in.], Lublin 1989, kol. 1391.
- Wróbel T., *Zarys historii diecezji kieleckiej*, „Kielecki Przegląd Diecezjalny” 58 (1982), z. 5, s. 204–243.
- Ziółek E.M., *Między tronem i ołtarzem. Kościół i państwo w Księstwie Warszawskim*, Lublin 2012.

Streszczenie

Trzeci Rozbiór Polski spowodował znaczne zmiany terytorialne, gdyż rozległe obszary, które dotąd były częścią Rzeczypospolitej Obojga Narodów, przeszły pod władanie państwa Habsburgów. Utworzona na wniosek władz austriackich diecezja kielecka w czasie swego krótkiego istnienia dwukrotnie zmieniała przynależność państwową. Najpierw w 1809 r. znalazła się w granicach Księstwa Warszawskiego, a po Kongresie Wiedeńskim została częścią Królestwa Kongresowego.

W niniejszym artykule przybliżono poszczególne etapy kształtowania się diecezji kieleckiej. Szczególny nacisk położono na analizę struktur oraz składu osobowego kluczowych instytucji diecezjalnych, takich jak kapituła katedralna i konsystorz biskupi w Kielcach, a także kolegia kanoników honorowych tarnowskich i kieleckich. Ponadto omówiono również skład osobowy kancelarii konsystorskiej i grona egzaminatorów prosynodalnych tejsze diecezji.

Słowa kluczowe: Józef Wojciech Górski, diecezja kielecka, diecezja tarnowska, Kajetan Ignacy Kicki, kanonicy, kapituła katedralna, Kielce, konsystorz biskupi

The Formation of the Kielce Diocese and the Functioning of its Central Structures from 1807-1818

Summary

The Third Partition of Poland caused significant territorial changes, as vast areas that had previously been part of the Polish-Lithuanian Commonwealth came under the rule of the Habsburg state. Created at the request of the Austrian authorities, the Diocese of Kielce changed its nationality twice during its short existence. First, in 1809, it became part of the Duchy of Warsaw, and after the Congress of Vienna it became part of the Congress Kingdom.

This article presents the individual stages of the formation of the Kielce diocese. Particular emphasis is placed on analyzing the structures and composition of key diocesan institutions, such as the cathedral chapter and the episcopal consistory in Kielce, as well as the colleges of honorary canons of Tarnów and Kielce. In addition, the composition of the consistory office and the group of pro-synodal examiners of this diocese are also discussed.

Keywords: Józef Wojciech Górski, diocese of Kielce, diocese of Tarnów, Kajetan Ignacy Kicki, canons, cathedral chapter, Kielce, episcopal consistory